

بررسی عوامل مؤثر بر بهبود پاسخگویی مالی در شهرداری‌ها با تأکید بر نقش حسابداران

پرویز ازدست^۱

۱- کارشناسی حرفه‌ای حسابداری - حسابداری مالی، مرکز آموزش علمی کاربردی سازمان همیاری شهرداری‌های بوشهر. (کارشناسی مالی و حسابداری)

چکیده

پاسخگویی مالی یکی از ارکان اساسی حاکمیت مطلوب شهری و پیش‌شرط اعتماد عمومی به شهرداری‌ها به شمار می‌آید. در شرایطی که شهرداری‌ها به عنوان اصلی‌ترین نهاد ارائه‌دهنده خدمات عمومی محلی، مسئول مدیریت منابع قابل‌توجهی از محل عوارض، بها خدمات و دارایی‌های عمومی هستند، کیفیت نظام‌های مالی و حسابداری آن‌ها نقشی تعیین‌کننده در شفافیت، کارایی و مشروعیت عملکرد شهری دارد. بر این اساس، حسابداران به عنوان بازیگران محوری فرایند ثبت، گزارشگری و تحلیل اطلاعات مالی، جایگاهی کلیدی در تحقق و تقویت پاسخگویی مالی ایفا می‌کنند. هدف این مقاله، بررسی جامع عوامل مؤثر بر بهبود پاسخگویی مالی در شهرداری‌ها با تأکید ویژه بر نقش حرفه‌ای حسابداران در ساختار مدیریت مالی شهری است. روش تحقیق مقاله حاضر از نوع مروری - تحلیلی بوده و با استفاده از تحلیل نظام‌مند منابع علمی و پژوهش‌های داخلی منتخب در حوزه مدیریت مالی شهری، درآمدهای پایدار شهرداری‌ها، عوارض و نظام‌های حسابداری و بودجه‌ریزی انجام شده است. در این راستا، با استخراج مفاهیم کلیدی، چارچوب نظری پاسخگویی مالی شهرداری‌ها تبیین و سپس نقش حسابداران در ابعاد مختلف شفافیت مالی، کنترل داخلی، گزارشگری عملکرد و نظارت مالی مورد تحلیل قرار گرفته است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که پاسخگویی مالی در شهرداری‌ها متأثر از مجموعه‌ای از عوامل ساختاری، نهادی و حرفه‌ای است که از جمله مهم‌ترین آن‌ها می‌توان به نوع و پایداری ساختار درآمدی، استقرار نظام حسابداری تعهدی و بهای تمام‌شده، کارآمدی بودجه‌ریزی مبتنی بر عملکرد، شفافیت عوارض و بها خدمات، استقلال واحدهای مالی و حسابرسی و سطح تخصص حسابداران اشاره کرد. نتایج حاکی از آن است که هرچه نقش حسابداران از وظایف صرفاً ثبت و نگهداری اسناد فراتر رفته و به تحلیل، تفسیر و گزارشگری عملکرد مالی گسترش یابد، سطح پاسخگویی مالی شهرداری‌ها به طور معناداری افزایش می‌یابد. در جمع‌بندی، مقاله نتیجه می‌گیرد که بهبود پاسخگویی مالی در شهرداری‌ها بدون توانمندسازی حسابداران، اصلاح نظام‌های مالی و حرکت به سمت درآمدهای پایدار و شفاف امکان‌پذیر نیست و تحقق این امر نیازمند رویکردی نهادی، حرفه‌ای و مبتنی بر عملکرد در مدیریت مالی شهری است.

واژگان کلیدی: پاسخگویی مالی، مدیریت شهری، حسابداری دولتی، شفافیت مالی، نقش حسابداران

۱. مقدمه

۱. مقدمه

پاسخگویی مالی در محیط شهرداری‌ها فراتر از صرفاً ارائه صورت‌های مالی است؛ این مفهوم ریشه در مسئولیت‌پذیری مقامات منتخب و اجرایی در قبال شهروندان به عنوان صاحبان اصلی منابع عمومی دارد و مستلزم توضیح و توجیه دقیق نحوه کسب، تخصیص و مصرف وجوه عمومی است. ماهیت خدماتی شهرداری‌ها و تعهدات آن‌ها در تأمین زیرساخت‌ها و خدمات اساسی شهری، ایجاب می‌کند که شفافیت مالی نه یک گزینه، بلکه یک الزام اخلاقی و قانونی باشد (سیف و همکاران، ۲۰۱۵). پاسخگویی مالی در سطح کلان، پلی است میان عملکرد نهاد دولتی و اعتماد عمومی، و ناکامی در برقراری این پل منجر به کاهش مشارکت شهروندان و افزایش احتمال سوءاستفاده از منابع می‌شود. این پاسخگویی باید هم از منظر افقی (پاسخگویی به نهادهای نظارتی بالاتر) و هم از منظر عمودی (پاسخگویی مستقیم به مردم و ذی‌نفعان) محقق گردد.

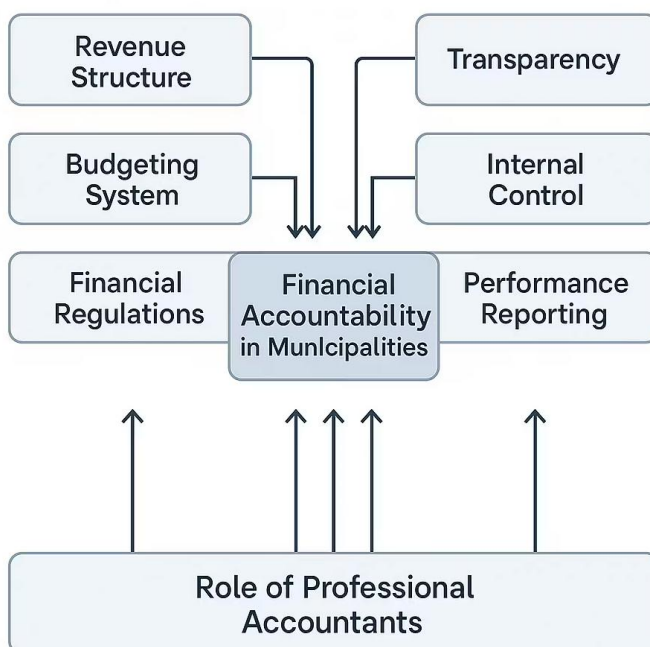
چارچوب مفهومی پاسخگویی مالی در شهرداری‌ها بر سه رکن اساسی استوار است: شفافیت، قابلیت پاسخگویی (Accountability) و قابلیت پاسخگویی‌پذیری (Answerability). شفافیت به دسترسی آزاد و به‌موقع به اطلاعات مالی اشاره دارد، در حالی که قابلیت پاسخگویی به معنای ملزم بودن مدیران به ارائه توضیح برای تصمیمات و نتایج عملیاتی خود است (نویسن، ۲۰۱۲). قابلیت پاسخگویی‌پذیری نیز بر این دلالت دارد که باید سازوکارهایی وجود داشته باشد تا در صورت عدم رعایت استانداردها یا قوانین، ضمانت اجرایی و مجازات برای متخلفان تعریف شود. این سه‌گانه، زمینه را برای یک سیستم مدیریت شهری کارآمد و مشروع فراهم می‌سازد که در آن منابع محدود به شکلی بهینه مصرف شوند. یکی از محورهای اساسی در تعریف پاسخگویی، نحوه ارتباط میان عملکرد و نتایج به دست آمده است؛ یعنی پرسش اساسی این است که آیا منابع تخصیص‌یافته به شهرداری‌ها توانسته‌اند اهداف مشخص‌شده در بودجه مصوب را با اثربخشی و کارایی لازم محقق سازند؟ (معطوفی، ۲۰۱۷). در محیط شهری، این ارزیابی نیازمند معیارهای عملکردی فراتر از صرفاً انطباق با قوانین حسابداری است و باید شامل سنجش کیفیت خدمات ارائه شده (مانند خدمات حمل و نقل عمومی، مدیریت پسماند و فضاهای سبز) باشد. فقدان شاخص‌های عملکردی واضح و قابل اندازه‌گیری، به طور مستقیم مسیر پاسخگویی مبتنی بر نتایج را مسدود می‌سازد.

در ادبیات مدیریت شهری، پاسخگویی مالی اغلب با مفهوم مدیریت عملکرد گره خورده است؛ به این معنا که شهرداری‌ها باید نه تنها نشان دهند که پول را "چگونه" خرج کرده‌اند، بلکه باید اثبات کنند که این مخارج چه "تأثیری" بر زندگی شهروندان داشته است (هاشمی‌فیض‌آبادی و فیض‌آبادی، ۲۰۲۰). این رویکرد نیازمند استقرار سیستم‌های اطلاعاتی یکپارچه است که بتواند هزینه‌های واقعی هر خدمت شهری را به تفکیک تفکیک نموده و آن را به شاخص‌های سطح خدمت مرتبط سازد. این امر مستلزم تحولی بنیادین در فرهنگ گزارشگری از تمرکز بر ورودی‌ها به تمرکز بر خروجی‌ها و پیامدها است.

نقش دولت‌های محلی در اقتصادهای امروزی به دلیل تمرکز بر توسعه پایدار و محلی‌سازی خدمات، روز به روز پررنگ‌تر شده است؛ این تمرکز بیشتر، انتظارات شهروندان از پاسخگویی مالی را افزایش می‌دهد، زیرا مردم خواستار شفافیت در مورد نحوه مدیریت عوارض و مالیات‌های محلی خود هستند (تفضلی و همکاران، ۲۰۲۳). شهرداری‌ها به دلیل تنوع منابع درآمدی - شامل عوارض، بها، کمک‌های دولتی و درآمدهای سرمایه‌ای - با پیچیدگی‌های خاصی در گزارشگری مواجه هستند که نیازمند چارچوب‌های حسابداری منعطف اما سخت‌گیرانه است. حسابداران در این فرآیند نقش محوری دارند، زیرا آن‌ها رابط میان رویدادهای اقتصادی و اطلاعات قابل فهم برای تصمیم‌گیرندگان و عموم هستند. وظیفه آن‌ها نه تنها ثبت و نگهداری سوابق،

بلکه اطمینان از انطباق این سوابق با اصول پذیرفته شده حسابداری دولتی و ارائه تفاسیر لازم برای ارزیابی عملکرد است (سهرابی صفری، ۲۰۱۹). ضعف در مهارت‌های حرفه‌ای یا استقلال حسابداران می‌تواند به طور مستقیم منجر به گزارشگری همراه‌کننده یا تأخیری در افشای اطلاعات مالی شود، که این امر نقض آشکار پاسخگویی تلقی می‌گردد.

به طور خلاصه، چارچوب مفهومی پاسخگویی مالی شهرداری‌ها، یک ساختار چندلایه است که از رعایت قوانین پایه شروع شده و تا سطح سنجش اثربخشی و کارایی خدمات عمومی گسترش می‌یابد. این چارچوب نیازمند پشتیبانی قوی نهادی، قوانین روشن و در نهایت، نیروی انسانی متخصص و متعهد، به ویژه حسابداران، است تا بتواند به درستی در ساختار پیچیده مدیریت شهری پیاده‌سازی شود.

شکل ۱. مدل مفهومی عوامل مؤثر بر بهبود پاسخگویی مالی در شهرداری‌ها با تأکید بر نقش حسابداران حرفه‌ای

شکل ۱ مدل مفهومی پژوهش حاضر را نمایش می‌دهد که به تبیین روابط میان عوامل مؤثر بر پاسخگویی مالی در شهرداری‌ها می‌پردازد. در این چارچوب، ساختار درآمدی، نظام بودجه‌بندی و مقررات مالی به‌عنوان عوامل زیرساختی و نهادی معرفی شده‌اند که بستر قانونی و عملیاتی مدیریت مالی شهرداری‌ها را شکل می‌دهند. این عوامل از طریق اثرگذاری بر مؤلفه‌های اصلی پاسخگویی مالی شامل شفافیت، کنترل داخلی و گزارشگری عملکرد، زمینه ارتقای پاسخگویی مالی را فراهم می‌سازند. در مرکز مدل، پاسخگویی مالی شهرداری‌ها به‌عنوان متغیر وابسته قرار دارد که حاصل تعامل منسجم میان این سازوکارهاست. همچنین در بخش پایینی مدل، نقش حسابداران حرفه‌ای به‌عنوان یک عامل تقویت‌کننده و تعدیل‌گر نشان داده شده است؛ به‌گونه‌ای که دانش تخصصی، رعایت استانداردهای حسابداری و ایفای نقش تحلیلی و نظارتی حسابداران می‌تواند کیفیت اطلاعات مالی، میزان شفافیت، اثربخشی کنترل‌های داخلی و اعتبار گزارش‌های عملکرد را افزایش دهد. بر این اساس، مدل تأکید می‌کند که تحقق پاسخگویی مالی مؤثر در شهرداری‌ها مستلزم هم‌زمانی اصلاح ساختارهای مالی و حضور فعال و حرفه‌ای حسابداران در نظام مدیریت مالی شهری است.

۲. مبانی نظری پاسخگویی مالی و جایگاه حسابداری در مدیریت شهری

مبانی نظری پاسخگویی مالی در بخش عمومی عمدتاً بر تئوری نمایندگی (Agency Theory) و تئوری منابع عمومی (Public Resources Theory) استوار است. بر اساس تئوری نمایندگی، مدیران شهرداری‌ها (نمایندگان) منابع عمومی را به نمایندگی از شهروندان (اصیل‌ها) مدیریت می‌کنند و پاسخگویی، سازوکاری است برای کاهش هزینه‌های نمایندگی و اطمینان از همسویی منافع نمایندگان با منافع اصیل‌ها (شیعه و علیزاده، ۲۰۲۰). این تئوری بر لزوم وجود قراردادهای نظارتی شفاف، مانند بودجه‌های مصوب و گزارشگری‌های دوره‌ای، برای نظارت بر عملکرد مدیران تأکید دارد. اهمیت این تئوری در مدیریت شهری زمانی پررنگ‌تر می‌شود که با ماهیت سیاسی-اجرایی شهرداری‌ها ترکیب می‌گردد؛ تصمیمات مالی مدیران شهری اغلب تحت تأثیر فشارهای سیاسی کوتاه‌مدت قرار دارد که می‌تواند منجر به عدم تخصیص بهینه منابع به پروژه‌های بلندمدت شود. بنابراین، حسابداری و گزارشگری مالی به عنوان ابزارهای اصلی نظارتی، باید به گونه‌ای طراحی شوند که این منافع کوتاه‌مدت سیاسی را در برابر ملاحظات بلندمدت شهروندان قرار دهند و امکان ارزیابی عملکرد واقعی را فراهم آورند.

تئوری منابع عمومی بر این فرض استوار است که منابع در اختیار دولت‌ها و شهرداری‌ها امانت عمومی تلقی می‌شوند و هدف اصلی استفاده از این منابع، فراهم آوردن حداکثر رفاه عمومی است، نه کسب سود یا ارزش افزوده برای سهامداران (مانند بخش خصوصی). این دیدگاه، الزاماتی اخلاقی را به پاسخگویی مالی اضافه می‌کند که فراتر از انطباق صرف با قانون است و شامل ملاحظات عدالت توزیعی و نسل‌های آتی نیز می‌شود (اکبری و موذن جمشیدی، ۲۰۱۱). این امر به‌ویژه در مورد بدهی‌های بلندمدت شهرداری‌ها و پروژه‌های زیربنایی که تأثیرات آن‌ها فراتر از دوره مدیریتی فعلی است، اهمیت پیدا می‌کند.

جایگاه حسابداری در این نظریه‌ها بسیار حیاتی است؛ حسابداری ابزار اندازه‌گیری و انتقال اطلاعات مورد نیاز برای اجرای مؤثر تئوری نمایندگی است. اگر سیستم حسابداری نتواند به درستی هزینه‌های واقعی برنامه‌ها یا بازده اجتماعی سرمایه‌گذاری‌ها را محاسبه و گزارش کند، اساساً امکان اعمال نظارت و تحقق پاسخگویی تضعیف می‌شود (سهرابی صفری، ۲۰۱۹). حسابداری دولتی، که مبتنی بر اصول تعهدی و مبتنی بر بودجه است، چارچوب اصلی را فراهم می‌آورد، اما برای دستیابی به پاسخگویی کامل، باید به سمت مدل‌های حسابداری مبتنی بر عملکرد و ارزش تمام شده حرکت کند. تطبیق مبانی نظری با واقعیت مدیریت شهری ایران نشان می‌دهد که تمرکز تاریخی بر حسابداری نقدی و انطباق با بودجه، مانع از ظهور یک سیستم پاسخگویی مبتنی بر عملکرد شده است. بسیاری از شهرداری‌ها در اندازه‌گیری و گزارش هزینه‌های واقعی ارائه خدمات عمومی (مانند هزینه نگهداری هر کیلومتر خیابان یا هزینه مدیریت هر تن زباله) با چالش‌های جدی روبرو هستند (عبدالله‌زاده جمال‌آبادی و تقوایی، ۲۰۲۵). این نارسایی‌ها ناشی از فقدان چارچوب‌های نظری حسابداری مدیریت دولتی پیشرفته در درون سازمان‌هاست.

نقش حسابداران در این میان، ایفای نقش واسطه دانشی است؛ آن‌ها موظفند مفاهیم پیچیده نظری مانند ارزش منصفانه دارایی‌های عمومی، استهلاک زیرساخت‌ها و شناسایی بدهی‌های احتمالی را به زبان ساده و قابل فهم برای تصمیم‌گیرندگان غیرمالی و شهروندان ترجمه کنند (هاشمی فیض‌آبادی و فیض‌آبادی، ۲۰۲۰). موفقیت در این امر مستلزم تسلط نه تنها بر اصول حسابداری مالی، بلکه بر مفاهیم حکمرانی و تئوری‌های پاسخگویی است. در نهایت، ادبیات نظری بر این توافق وجود دارد که پاسخگویی مالی مستلزم یک چرخه مداوم از برنامه‌ریزی، اجرا، گزارشگری و ارزیابی است؛ و حسابداری، هسته مرکزی این چرخه را تشکیل می‌دهد که اطلاعات لازم برای حرکت از مرحله برنامه‌ریزی به مرحله ارزیابی و بهبود مستمر را فراهم می‌آورد (معطوفی، ۲۰۱۷). بدون یک چارچوب نظری مستحکم که ارزش منابع عمومی و تعهدات بلندمدت شهرداری‌ها را به رسمیت بشناسد، تلاش‌های صرفاً فنی برای شفافیت اثربخشی محدودی خواهند داشت. بنابراین، برای بهبود پاسخگویی، لازم است که سیاست‌گذاران شهری مبانی نظری پاسخگویی مبتنی بر عملکرد را بپذیرند و حمایت لازم برای استقرار استانداردهای حسابداری دولتی پیشرفته که این مبانی را منعکس می‌کنند، فراهم آورند.

۳. ساختار درآمدی شهرداری‌ها و چالش‌های پاسخگویی مالی

ساختار درآمدی شهرداری‌ها یکی از تعیین‌کننده‌ترین عوامل در میزان و کیفیت پاسخگویی مالی آن‌ها محسوب می‌شود. در شهرداری‌های ایران، وابستگی شدید به درآمدهای ناپایدار و متغیر، مانند عوارض ساختمانی و فروش دارایی‌های غیرمنقول، چالش‌های بنیادینی را برای برنامه‌ریزی بلندمدت و پاسخگویی ایجاد می‌کند (خمر و جوادیان، ۲۰۱۶). این وابستگی باعث می‌شود که تمرکز مدیران بر تأمین نقدینگی کوتاه‌مدت و مدیریت بحران‌های ناشی از نوسانات درآمدی معطوف شود، نه بر بهبود کارایی و پاسخگویی در ارائه خدمات. درآمدهای پایدار شهرداری‌ها باید عمدتاً از منابعی نظیر عوارض و بها خدمات مبتنی بر استفاده و ارائه ارزش واقعی به شهروندان تأمین شوند. هنگامی که شهرداری متکی به درآمدهای غیرعملیاتی یا فروش دارایی‌های سرمایه‌ای می‌شود، قابلیت پاسخگویی در مورد "مصرف بهینه" منابع تضعیف می‌گردد، زیرا این منابع، بر خلاف درآمدهای مستمر، یک جریان نقدی قابل تکرار نیستند و استفاده از آن‌ها در بودجه‌ریزی‌های آتی، پاسخگویی را پیچیده‌تر می‌سازد (قسیمی و همکاران، ۲۰۲۳). یکی از بزرگ‌ترین چالش‌ها در پاسخگویی درآمدی، عدم شفافیت در قیمت‌گذاری عوارض و بها خدمات است. بسیاری از عوارض محلی به جای آنکه مبتنی بر تحلیل دقیق بهای تمام شده خدمات (مانند هزینه واقعی جمع‌آوری زباله یا نگهداری فضای سبز) تعیین شوند، از طریق فرآیندهای سیاسی یا تخمین‌های غیرعلمی مصوب می‌گردند (محمدی و غلامی حاجیان، ۲۰۲۲). این امر منجر به کسری‌های ساختاری می‌شود که اغلب با استقراض یا فروش دارایی جبران می‌گردد و چرخه پاسخگویی را مخدوش می‌سازد.

شفافیت در مورد منابع درآمدی همچنین باید شامل نحوه تعامل با درآمدهای متمرکز دولتی باشد. کمک‌های دولتی که معمولاً برای پروژه‌های خاص تخصیص می‌یابند، اگرچه می‌توانند به توسعه زیرساخت‌ها کمک کنند، اما وابستگی به آن‌ها، استقلال مالی شهرداری را کاهش داده و پاسخگویی را چندوجهی و دشوار می‌سازد (عبدالله‌زاده جمال‌آبادی و تقوایی، ۲۰۲۴). شهروندان باید بدانند که چه میزان از خدمات آن‌ها از طریق مالیات‌های محلی تأمین شده و چه میزان از منابع متمرکز است تا بتوانند مسئولیت‌پذیری را متوجه نهاد مناسب نمایند. حسابداران نقش حیاتی در شفاف‌سازی این ساختار درآمدی دارند؛ آن‌ها باید با استقرار سیستم‌های حسابداری بخشی، قابلیت ردیابی دقیق درآمد هر منبع (عوارض، بها، یارانه‌ها) را تا سطح واحد سازمانی مسئول ارائه خدمت فراهم آورند (سهرابی صفری، ۲۰۱۹). این کار مستلزم تفکیک حساب‌های درآمدی بر اساس منشأ و نحوه مصرف مجاز آن‌ها، مطابق با استانداردهای حسابداری دولتی است.

چالش دیگر، مدیریت حساب‌های درآمدی معوق و مطالبات است. بخش بزرگی از درآمد شهرداری‌ها به صورت وصول نشده باقی می‌ماند که این امر بر توانایی شهرداری در انجام تعهدات و پاسخگویی نسبت به هزینه‌هایی که بر اساس درآمد پیش‌بینی شده متحمل شده‌اند، تأثیر می‌گذارد. عدم ارائه گزارش‌های دقیق و محافظه‌کارانه در مورد مطالبات وصول نشده، نوعی پنهان‌کاری مالی است که پاسخگویی را به چالش می‌کشد (مالکی‌پور و شریف‌زادگان، ۲۰۲۰). تغییر ساختار درآمدی به سمت درآمدهای پایدار و مبتنی بر خدمات، مستقیماً پاسخگویی را بهبود می‌بخشد زیرا هر گونه افزایش در بها یا عوارض باید با افزایش قابل مشاهده و قابل اندازه‌گیری در کیفیت خدمات همراه باشد. در غیاب این همبستگی، شهروندان می‌توانند با استناد به داده‌های حسابداری، مدیریت شهری را برای عدم ارائه خدمات متناسب با مبالغ دریافتی به چالش بکشند. در نتیجه، بهبود پاسخگویی مالی در شهرداری‌ها بدون اصلاح ساختار درآمدی، که شامل افزایش استقلال مالی، شفاف‌سازی قیمت‌گذاری خدمات و کاهش وابستگی به منابع ناپایدار است، امکان‌پذیر نخواهد بود. این اصلاحات باید توسط متخصصان مالی و حسابداران به گونه‌ای مدل‌سازی و گزارش شوند که ارتباط منطقی میان ورودی‌های مالی و خروجی‌های خدماتی به روشنی برای همه ذی‌نفعان قابل درک باشد.

۴. نقش حسابداران در شفافیت، کنترل و پاسخگویی مالی شهرداری‌ها

حسابداران در ساختار مدیریت شهری، فراتر از نقش سنتی ثبت‌کننده تراکنش‌ها، به عنوان معماران اصلی شفافیت و ستون فقرات سیستم کنترل داخلی عمل می‌کنند. نقش آن‌ها در تضمین پاسخگویی مالی از طریق سه مسیر اصلی تعریف می‌شود: طراحی سیستم‌های اطلاعاتی، اجرای کنترل‌های داخلی و تهیه گزارش‌های تحلیلی برای ذی‌نفعان (نویسن، ۲۰۱۲). اولین و مهمترین نقش، طراحی و پیاده‌سازی چارچوب‌های حسابداری است که اطلاعات را به شکلی ساختاریافته و قابل بازیابی فراهم می‌آورد. شفافیت مالی به معنای دسترسی شهروندان به اطلاعات است، اما این دسترسی تنها زمانی مفید است که اطلاعات مبهم نبوده و قابل تفسیر باشند. حسابداران باید اطمینان حاصل کنند که صورت‌های مالی شهرداری نه تنها از لحاظ فنی صحیح هستند، بلکه مفاهیم پیچیده مالی را به گونه‌ای ساده‌سازی می‌کنند که عموم مردم قادر به درک آن‌ها باشند؛ این امر نیازمند استفاده از زبان گزارشگری ساده و جدا کردن گزارش‌های فنی از گزارش‌های مدیریتی ساده شده است (سهرابی صفری، ۲۰۱۹).

کنترل داخلی، که قلب پاسخگویی است، وابستگی شدیدی به صلاحیت و استقلال حسابداران دارد. حسابداران داخلی موظفند رویه‌هایی را طراحی و اجرا کنند که از وقوع اشتباهات غیرعمدی و تقلب جلوگیری نماید. این کنترل‌ها شامل تفکیک وظایف در فرآیندهای خرید و تدارکات، تأیید مستندات پرداخت‌ها و اطمینان از انطباق تمامی تراکنش‌ها با بودجه مصوب است (معروفی نقدهی و امامی، ۲۰۱۷). هرگونه تضعیف در این کنترل‌ها، مستقیماً امکان حساسرسی و پاسخگویی را کاهش می‌دهد. استقلال حرفه‌ای حسابداران، به ویژه در واحد حساسرسی داخلی و امور مالی، یک پیش‌شرط اساسی برای عملکرد مؤثر آن‌ها است. هنگامی که حسابداران تحت فشار سیاسی یا مدیریتی برای پنهان‌سازی نتایج نامطلوب قرار می‌گیرند، توانایی آن‌ها در ارائه یک تصویر واقعی از وضعیت مالی شهرداری به شدت آسیب می‌بیند (هاشمی فیض‌آبادی و فیض‌آبادی، ۲۰۲۰). تضمین استقلال، از طریق انتصاب و گزارش‌دهی مستقیم به شورای شهر یا نهادهای نظارتی مستقل، امری ضروری است. علاوه بر گزارشگری استاندارد، حسابداران مسئول تهیه گزارش‌های تحلیلی خاصی هستند که مستقیماً به ارزیابی عملکرد می‌پردازد. این گزارش‌ها باید شامل تحلیل انحرافات بودجه‌ای، تحلیل بهای تمام شده خدمات و مقایسه عملکرد واقعی با اهداف تعیین‌شده باشد (تفضلی و همکاران، ۲۰۲۳). این تحلیل‌ها، ابزاری حیاتی برای اعضای شورا و عموم فراهم می‌آورد تا بتوانند مدیران را نه فقط بر اساس رعایت قوانین، بلکه بر اساس نتایج عملیاتی پاسخگو بدانند.

حسابداران همچنین در فرآیند برنامه‌ریزی و بودجه‌ریزی نقش پیشگیرانه دارند؛ آن‌ها با ارائه برآوردهای مالی دقیق و مبتنی بر واقعیت، به مدیران کمک می‌کنند تا تعهدات مالی غیرقابل اجرا را از ابتدا حذف کنند. مشارکت حسابداران در مراحل اولیه تدوین بودجه، تضمین می‌کند که اهداف برنامه‌ریزی با ظرفیت‌های مالی واقعی شهرداری همخوانی داشته باشد و این امر از ایجاد کسری‌های پنهان که بعداً پاسخگویی را دشوار می‌سازد، جلوگیری می‌کند (عبدالله‌زاده جمال‌آبادی و تقوایی، ۲۰۲۵). در نهایت، نقش حسابداران در حفظ سوابق مالی بلندمدت (آرشیو الکترونیکی و فیزیکی) برای پاسخگویی بین‌نسلی اهمیت دارد. شهرداری‌ها پروژه‌هایی با عمر ده‌ها سال اجرا می‌کنند که ارزیابی اقتصادی آن‌ها نیازمند داده‌های تاریخی است. سیستم‌های بایگانی و بازیابی اطلاعات تحت نظارت حسابداران، زیربنای هرگونه تحلیل تطبیقی در طول زمان و پاسخگویی در قبال تعهدات بلندمدت است (سیف و همکاران، ۲۰۱۵). به طور خلاصه، حسابداران نه تنها ناظران بر اعداد و ارقام هستند، بلکه طراحان اصلی چارچوب‌هایی می‌باشند که تحت آن، مدیریت شهری فعالیت‌های خود را شفاف‌سازی، کنترل و توجیه می‌کند؛ بنابراین سرمایه‌گذاری بر آموزش و ارتقاء جایگاه حرفه‌ای آن‌ها، سرمایه‌گذاری مستقیم بر بهبود پاسخگویی مالی است.

۵. نظام‌های مالی، عوارض و درآمدهای پایدار و ارتباط آن با پاسخگویی

پایداری درآمدی شهرداری‌ها و شفافیت در ساختار عوارض و بها خدمات، ارتباطی تنگاتنگ با سطح پاسخگویی مالی دارد. هنگامی که درآمدهای شهرداری ناپایدار یا متکی بر منابع غیرتکرارشونده باشد، مدیران از پاسخگویی در مورد کارایی بلندمدت دور شده و تنها بر مدیریت جریان‌های نقدی روزمره تمرکز می‌کنند (خمر و جوادیان، ۲۰۱۶). یک نظام درآمدی پایدار، اساس ارائه خدمات مستمر و برنامه‌ریزی میان‌مدت را فراهم می‌آورد و امکان ارزیابی عملکرد را بر مبنای نتایج قابل پیش‌بینی میسر می‌سازد. عوارض محلی و بها خدمات باید به گونه‌ای تعریف شوند که منطق اقتصادی شفاف داشته باشند؛ یعنی رابطه مستقیمی بین میزان پرداختی شهروند و میزان بهره‌مندی از یک خدمت خاص برقرار باشد (محمدی و غلامی حاجیان، ۲۰۲۲). در غیاب این رابطه، شهروندان انگیزه کمتری برای پرداخت به موقع عوارض دارند و شهرداری برای جبران کسری‌ها مجبور به اتخاذ تصمیمات مالی غیرشفاف (مانند فروش دارایی‌های غیرضروری) می‌شود که پاسخگویی را پیچیده می‌کند.

حسابداران نقش محوری در تعیین و گزارش‌دهی بهای تمام شده خدمات دارند تا قیمت‌گذاری عوارض مبتنی بر واقعیت اقتصادی باشد. این امر مستلزم استقرار یک سیستم حسابداری بهای تمام شده قوی است که بتواند هزینه‌های مستقیم و غیرمستقیم (شامل استهلاک زیرساخت‌ها) هر خدمت را به درستی تخصیص دهد (معروفی نقدهی و امامی، ۲۰۱۷). اگر شهرداری نتواند بهای واقعی مدیریت یک تن زباله را محاسبه کند، نمی‌تواند عوارض مربوط به آن را به شکلی پاسخگو تعیین نماید. وابستگی به درآمدهای غیرعملیاتی (مانند فروش زمین یا حق مرغوبیت) پاسخگویی را از حوزه خدمات شهری به حوزه مدیریت دارایی تبدیل می‌کند. در حالی که مدیریت دارایی مهم است، اگر این درآمدها جایگزین عوارض اصلی شوند، مدیریت شهری در قبال شهروندان مسئول است که چرا نتوانسته است پایگاه درآمدی مبتنی بر خدمات خود را توسعه دهد (قسیمی و همکاران، ۲۰۲۳). حسابداران موظفند تأثیر این تصمیمات را بر ترازنامه و جریان‌های نقدی آتی به وضوح گزارش کنند تا اثرات کوتاه‌مدت تصمیمات مورد ارزیابی بلندمدت قرار گیرند.

شفافیت در تخصیص درآمدهای اختصاصی نیز یک عامل مهم پاسخگویی است. بسیاری از عوارض محلی تحت عنوان "درآمد اختصاصی" اخذ می‌شوند که باید صرفاً در همان حوزه هزینه شوند (مانند عوارض توسعه حمل و نقل). حسابداران باید با استفاده از سیستم‌های حسابداری بخشی، این تخصیص‌بندی را در گزارشگری مالی خود لحاظ کنند تا شهروندان بتوانند اطمینان حاصل کنند که پول آن‌ها در مسیر تعیین‌شده مصرف شده است (هاشمی فیض‌آبادی و فیض‌آبادی، ۲۰۲۰). نظام‌های مالی نوین باید به سمت مدل‌های "مبتنی بر عملکرد" حرکت کنند؛ یعنی بودجه‌ریزی باید بر مبنای خروجی‌های مورد انتظار و سطح خدمات تعریف شود، نه صرفاً بر اساس کسری‌های درآمدی مورد انتظار. این رویکرد، حسابداران را ملزم می‌کند که علاوه بر گزارشگری مالی سنتی، گزارش‌های مدیریتی مرتبط با سنجش عملکرد را نیز تهیه و ارائه نمایند (عبدالله‌زاده جمال‌آبادی و تقوایی، ۲۰۲۴).

یکی از چالش‌های مرتبط، نحوه برخورد با بدهی‌ها و تعهدات بلندمدت است. نظام درآمدی پایدار شهرداری باید توانایی بازپرداخت بدهی‌های خود را در بلندمدت نشان دهد. حسابداران باید با استفاده از روش‌های پیشرفته حسابداری تعهدات، این بدهی‌ها را به طور کامل در صورت‌های مالی منعکس سازند، حتی اگر نظام بودجه‌ریزی نقدی فعلی آن را نادیده بگیرد (مالکی‌پور و شریف‌زادگان، ۲۰۲۰). این انعکاس کامل، پایبندی به پاسخگویی بین‌نسلی را نشان می‌دهد. به طور کلی، ارتقاء پاسخگویی مالی از طریق توسعه درآمدهای پایدار میسر است؛ این امر نیازمند مهارت‌های حسابداری تخصصی برای تعیین بهای خدمات، ردیابی دقیق درآمدهای اختصاصی و گزارشگری شفاف در مورد ثبات ساختار درآمدی است تا اطمینان حاصل شود منابع عمومی به صورت مستمر و قابل اتکا برای خدمات‌رسانی به شهروندان در دسترس باشند.

۶. ابزارهای حسابداری، بودجه‌ریزی و گزارشگری مالی در تقویت پاسخگویی

ابزارهای حسابداری و گزارشگری، ستون فقرات تحقق پاسخگویی مالی در شهرداری‌ها را تشکیل می‌دهند. کارآمدی این ابزارها مستقیماً بر میزان اطلاعات در دسترس عموم و توانایی نظارتی نهادهای بالادستی تأثیر می‌گذارد (سیف و همکاران، ۲۰۱۵). پذیرش و اجرای کامل استانداردهای حسابداری دولتی (مانند استانداردهای مبتنی بر تعهد کامل)، اولین گام حیاتی در این مسیر است، زیرا این استانداردها چارچوبی جامع برای شناسایی و اندازه‌گیری تمامی دارایی‌ها، بدهی‌ها و تعهدات شهرداری فراهم می‌آورند. بودجه‌ریزی، به عنوان سند اصلی تخصیص منابع، باید از یک ابزار صرفاً کنترلی به یک ابزار استراتژیک و پاسخگو تبدیل شود. بودجه‌ریزی مبتنی بر عملکرد (PBB)، که در آن منابع بر اساس خروجی‌های مشخص و قابل اندازه‌گیری تخصیص می‌یابند، مستقیماً پاسخگویی را تقویت می‌کند. حسابداران در این فرآیند، مسئول تبدیل اهداف کیفی شورا به شاخص‌های کمی و فراهم‌سازی داده‌های تاریخی مورد نیاز برای برآورد واقع‌بینانه منابع و مصارف هستند (عبدالله‌زاده جمال‌آبادی و تقوایی، ۲۰۲۴).

گزارشگری مالی باید فراتر از گزارش‌های اجباری استاندارد پیش رود و شامل گزارشگری عملکرد (Performance Reporting) باشد. این گزارش‌ها باید توضیح دهند که چگونه منابع در راستای اهداف استراتژیک هزینه شده‌اند و نتایج عملیاتی چه بوده است (هاشمی فیض‌آبادی و فیض‌آبادی، ۲۰۲۰). حسابداران باید بتوانند "گزارش ارزش تمام شده خدمات" را تهیه کنند تا هزینه واقعی ارائه خدمات به شهروندان مشخص شود و زمینه برای مقایسه بین‌شهری و ارزیابی کارایی فراهم گردد. استفاده از فناوری‌های نوین و سیستم‌های اطلاعاتی یکپارچه (ERP) در حسابداری شهرداری‌ها، تأثیر بسزایی بر شفافیت و کاهش خطای انسانی دارد. یک سیستم یکپارچه، ارتباط لحظه‌ای بین ثبت درآمدها، ثبت هزینه‌ها و گزارشگری را برقرار می‌سازد و از انحرافات در مسیر بودجه جلوگیری می‌کند. این یکپارچگی، امکان نظارت مستمر را فراهم آورده و حسابداران را قادر می‌سازد تا به جای تمرکز بر تطبیق دستی سوابق، بر تحلیل داده‌ها تمرکز کنند (نوایین، ۲۰۱۲).

حسابداران نقش کلیدی در ارائه گزارش‌های تحلیلی مدیریت دارند که شامل تجزیه و تحلیل انحرافات بودجه‌ای (Budget Variance Analysis) است. این تحلیل‌ها باید فراتر از ذکر صرف مبلغ انحراف رفته و دلایل ساختاری و مدیریتی آن انحرافات را مشخص سازند (تفاوتی میان انحرافات ناشی از تغییر در قیمت‌ها و انحرافات ناشی از سوء مدیریت در تخصیص منابع) (معطوفی، ۲۰۱۷). این گزارش‌های تحلیلی ابزاری مستقیم برای پاسخگو کردن مدیران اجرایی به هیئت نظارت و شورا است. استفاده از حسابداری تعهدی (Accrual Accounting) در کنار حسابداری نقدی، ابزار دیگری است که پاسخگویی در مورد دارایی‌ها و بدهی‌های بلندمدت را تقویت می‌کند. حسابداری نقدی اغلب تصویری از نقدینگی لحظه‌ای ارائه می‌دهد، در حالی که حسابداری تعهدی سلامت مالی بلندمدت را منعکس می‌کند؛ به ویژه در مورد پروژه‌های زیربنایی که پرداخت‌های اولیه آن‌ها در دوره‌های آتی انجام می‌شود یا ارزش دارایی‌های شهری (مانند خیابان‌ها و تأسیسات) که در ترازنامه منعکس نمی‌شوند (اکبری و مؤذن جمشیدی، ۲۰۱۱). ارائه گزارش‌های جامع و منظم سالانه، شامل گزارش حسابرس مستقل، گزارش مدیریت و گزارش عملکرد، یکی از الزامات اساسی گزارشگری پاسخگو است. حسابداران باید اطمینان حاصل کنند که این مجموعه از گزارش‌ها، دیدی کامل و بدون حذف اطلاعات مرتبط با ریسک‌های مالی و تعهدات آتی را به خواننده ارائه می‌دهد (سهرابی صفری، ۲۰۱۹). گزارشگری متمرکز بر "ارزش شهروندان" به جای تمرکز بر "حساب‌های سازمانی"، هدف نهایی است. در مجموع، ابزارهای حسابداری و بودجه‌ریزی اگر به درستی طراحی و با استانداردهای پیشرفته منطبق شوند، می‌توانند شفافیت را به حداکثر رسانده و امکان نظارت دقیق بر عملکرد مدیران شهری را فراهم آورند؛ این امر نیازمند تعهد نهادی به استفاده از این ابزارها در خدمت پاسخگویی عمومی است.

۷. آسیب‌شناسی و موانع تحقق پاسخگویی مالی در شهرداری‌های ایران

تحقق کامل پاسخگویی مالی در شهرداری‌های ایران با موانع ساختاری، قانونی و فرهنگی متعددی مواجه است که شناسایی دقیق آن‌ها برای تدوین راهکارهای مؤثر ضروری است (تفضلی و همکاران، ۲۰۲۳). یکی از بزرگترین آسیب‌ها، فقدان استقلال عملیاتی و مالی کافی شهرداری‌ها در برابر دولت مرکزی و نهادهای بالادستی است؛ این وابستگی، به ویژه در تأمین بودجه، باعث می‌شود که اولویت‌های محلی تحت تأثیر تصمیمات کلان قرار گرفته و پاسخگویی به شهروندان کاهش یابد (عبدالله‌زاده جمال‌آبادی و تقوایی، ۲۰۲۴). مقاومت در برابر استقرار کامل حسابداری تعهدی و همچنین پایبندی به نظام بودجه‌ریزی نقدی، یک مانع فنی جدی است. همانطور که پیش‌تر اشاره شد، حسابداری نقدی تصویر ناکاملی از تعهدات بلندمدت و ارزش‌داری‌های شهری ارائه می‌دهد و این امر امکان پنهان‌سازی کسری‌های ساختاری و تعویق مسئولیت‌ها را فراهم می‌آورد (اکبری و مؤذن جمشیدی، ۲۰۱۱). عدم الزام قانونی برای افشای بهای تمام شده خدمات، به مدیران اجازه می‌دهد تا هزینه‌های واقعی خدمات را از شهروندان پنهان سازند.

بخش مهمی از موانع به نظام کنترل داخلی و فقدان تفکیک وظایف مؤثر بازمی‌گردد. در بسیاری از شهرداری‌ها، به دلیل محدودیت نیروی انسانی یا تمرکز بیش از حد قدرت، تفکیک وظایف بین مسئولان تدارکات، دریافت‌کنندگان وجوه و ثبت‌کنندگان حساب‌ها به درستی اعمال نمی‌شود (معروفی نقدهی و امامی، ۲۰۱۷). این تمرکز، زمینه را برای فساد و تخلفات مالی فراهم کرده و در نتیجه، مسئولیت‌پذیری در قبال هر تراکنش را تضعیف می‌نماید. ضعف در ساختار درآمدی، همانطور که در بخش سوم تشریح شد، یک آسیب ساختاری بنیادین است. وابستگی به درآمدهای غیرپایدار مانند فروش تراکم یا اخذ عوارض بدون ضابطه، پاسخگویی مالی را از "مدیریت منابع" به "تأمین نقدینگی" منحرف می‌سازد (خمر و جوادیان، ۲۰۱۶). در این فضا، حسابداران مجبورند تلاش کنند تا گزارش‌هایی را بر اساس درآمدهای غیرقابل پیش‌بینی تنظیم کنند که دقت و قابلیت اعتماد آن‌ها کاهش می‌یابد.

موانع فرهنگی نیز نقش مهمی ایفا می‌کنند؛ از جمله عدم مطالبه‌گری جدی شهروندان و ضعف در نقش نظارتی شوراهای شهر به عنوان نماینده مردم. در غیاب فشار مستمر از سوی ذی‌نفعان اصلی، انگیزه‌ای برای بهبود فرآیندهای شفاف‌سازی و ارتقاء کیفیت گزارش‌گری مالی وجود ندارد و اقدامات اصلاحی به صورت انفعالی و مقطعی انجام می‌پذیرد (شیعه و علیزاده، ۲۰۲۰). علاوه بر این، کمبود آموزش تخصصی حسابداران و مدیران مالی در حوزه حسابداری دولتی پیشرفته، حسابداری بهای تمام شده و اصول حاکمیت شرکتی (در چارچوب عمومی)، یک چالش جدی محسوب می‌شود. حسابداران که صرفاً با قوانین مالیاتی و حسابداری سنتی آشنا هستند، قادر به طراحی و اجرای سیستم‌های اطلاعاتی مورد نیاز برای پاسخگویی مبتنی بر عملکرد نیستند (سهرابی صفری، ۲۰۱۹). نظام حسابرسی و نظارت نیز گاهی ناکارآمد است. اگر حسابرسان مستقل و داخلی بر گزارش‌گری‌های مدیریتی و عملکردی تمرکز نکنند و تنها بر انطباق با کدها نظارت نمایند، ابزارهای اصلی پاسخگویی تضعیف می‌شوند (مالکی‌پور و شریف‌زادگان، ۲۰۲۰). لازم است که حوزه حسابرسی داخلی شهرداری‌ها تقویت شده و استقلال مالی و سازمانی بیشتری یابند تا بتوانند گزارش‌های بی‌طرفانه‌ای ارائه دهند. در نهایت، یکی از موانع مهم، پراکندگی و عدم یکپارچگی سیستم‌های اطلاعاتی است. فقدان یک بانک اطلاعاتی مالی واحد و قابل اعتماد که درآمدها، دارایی‌ها، بدهی‌ها و گزارش‌های عملیاتی را به صورت همزمان مدیریت کند، امکان گزارش‌گری یکپارچه و پاسخگویی جامع را سلب می‌نماید (محمدی و غلامی حاجیان، ۲۰۲۲).

نتیجه‌گیری و پیشنهادهای سیاستی

این پژوهش مروری-تحلیلی نشان داد که پاسخگویی مالی در شهرداری‌ها یک مفهوم چندوجهی است که نه تنها به انطباق با قوانین حسابداری، بلکه به شفافیت ساختار درآمدی، کارایی نظام بودجه‌ریزی و نقش فعال و متخصص نیروی انسانی (به ویژه حسابداران) وابسته است. یافته‌های اصلی حاکی از آن است که ضعف در این ابعاد، مستقیماً مانع از دستیابی به حاکمیت خوب در مدیریت شهری می‌شود (سیف و همکاران، ۲۰۱۵؛ معطوفی، ۲۰۱۷). پذیرش چارچوب‌های نظری قوی‌تر، مبتنی بر تئوری نمایندگی و تمرکز بر عملکرد، پیش‌نیاز اساسی برای اصلاحات عملی است.

یکی از مهم‌ترین جمع‌بندی‌ها، تأکید بر نقش حسابداران به عنوان عامل توانمندساز (Enabler) پاسخگویی است. حسابداران نه تنها باید صورت‌های مالی را تهیه کنند، بلکه باید با استقرار حسابداری بهای تمام شده، شفافیت در عوارض و بهای خدمات را تضمین نمایند (سهرابی صفری، ۲۰۱۹). استقلال حرفه‌ای آن‌ها در برابر فشارهای اجرایی و شورایی، عنصری حیاتی برای ارائه گزارش‌های بی‌طرفانه در مورد انحرافات بودجه‌ای و وضعیت واقعی دارایی‌ها و بدهی‌ها است (هاشمی فیض‌آبادی و فیض‌آبادی، ۲۰۲۰). چالش ساختار درآمدی شهرداری‌ها به عنوان یک مانع ریشه‌ای تأیید شد؛ وابستگی به درآمدهای غیرمستمر، پاسخگویی را از حوزه خدمات‌دهی به حوزه تأمین نقدینگی تقلیل می‌دهد (خمر و جوادیان، ۲۰۱۶). بنابراین، هرگونه سیاست‌گذاری برای بهبود پاسخگویی باید با برنامه اصلاح ساختار درآمدی، حرکت به سمت درآمدهای پایدار مبتنی بر ارائه ارزش، همراه باشد (قسیمی و همکاران، ۲۰۲۳). در زمینه ابزارها، حرکت به سمت بودجه‌ریزی مبتنی بر عملکرد (PBB) و اجرای کامل حسابداری تعهدی به جای سیستم‌های سنتی نقدی، ضروری است. این تغییرات فنی باید توسط سیستم‌های اطلاعاتی یکپارچه پشتیبانی شوند تا داده‌ها به صورت بلادرنگ و قابل ردیابی باشند و امکان نظارت مستمر توسط نهادهای نظارتی و شورا فراهم آید (عبدالله‌زاده جمال‌آبادی و تقوایی، ۲۰۲۴).

بر اساس این یافته‌ها، پیشنهادهای سیاستی زیر برای ارتقاء پاسخگویی مالی در شهرداری‌ها ارائه می‌گردد:

۱. تقویت آموزش تخصصی حسابداران شهری: برنامه‌های آموزشی مستمر باید بر استانداردهای حسابداری دولتی پیشرفته، تحلیل بهای تمام شده خدمات و گزارشگری مبتنی بر عملکرد متمرکز شوند. این امر باید شامل الزام به دریافت گواهینامه‌های تخصصی در حوزه مالیه شهری باشد (مالکی‌پور و شریف‌زادگان، ۲۰۲۰).
۲. اصلاح ساختار درآمدی و قیمت‌گذاری خدمات: تدوین چارچوب ملی برای قیمت‌گذاری عوارض و بهای خدمات مبتنی بر مدل‌های دقیق هزینه-فایده، با دخالت حسابداران در تعیین مبنای هزینه واقعی، باید اجباری شود تا وابستگی به فروش دارایی کاهش یابد (محمدی و غلامی حاجیان، ۲۰۲۲).
۳. تضمین استقلال واحد حسابرسی داخلی: واحدهای حسابرسی داخلی شهرداری‌ها باید از نظر ساختاری و مالی مستقل شده و مستقیماً به شورای شهر یا نهاد نظارتی منطقه‌ای گزارش دهند تا بتوانند بدون ترس از تلافی مدیریتی، گزارش‌های انتقادی ارائه دهند (معروفی نقدهی و امامی، ۲۰۱۷).
۴. الزام به گزارشگری عملکرد جامع: تدوین دستورالعمل اجباری برای ارائه گزارش‌های سالانه پاسخگویی که شامل مقایسه بودجه مصوب با عملکرد واقعی، تحلیل انحرافات و شاخص‌های کلیدی عملکرد (KPIs) در خدمات اصلی شهری باشد، باید در دستور کار قرار گیرد (تفضلی و همکاران، ۲۰۲۳).

۵. یکپارچه‌سازی سیستم‌های مالی: وزارت کشور باید بر استقرار یک سامانه مالی یکپارچه و متمرکز در سطح شهرداری‌های بزرگ تأکید کند تا از پراکندگی اطلاعات جلوگیری کرده و گزارشگری بلادرنگ و دقیق ممکن شود (عبدالله‌زاده جمال‌آبادی و تقوایی، ۲۰۲۵).

بنابراین، تحقق پاسخگویی مالی در شهرداری‌ها نیازمند یک عزم ملی برای اصلاح نهادی است که در مرکز آن، حرفه‌ای‌سازی و توانمندسازی نقش حسابداران به عنوان نگهبانان و مفسران منابع عمومی قرار دارد.

منابع

- قسیمی، صلاح الدین، صیدی، سیروان، تکیه‌خواه، جاهده. (۲۰۲۳). ایجاد درآمدهای جدید و پایدار برای شهرداری‌ها (مطالعه موردی: شهرداری سنندج). فصلنامه مدیریت راهبردی در سیستم‌های صنعتی (مدیریت صنعتی سابق)، ۱۸(۶۴)، ۲۳-۳۵.
- شیعه، اسماعیل، علیزاده. (۲۰۲۰). راهکارهای تامین منابع درآمدی پایدار برای شهرداری‌های کشور. کنفرانس بین‌المللی مطالعات بین‌رشته‌ای در مدیریت و مهندسی، ۲(۲)، ۳۰۹۲-۳۱۰۹.
- مالکی‌پور، شریف‌زادگان. (۲۰۲۰). سنجش هزینه مبادله نهاد برنامه‌ریزی شهری، مورد پژوهشی طرح تفصیلی شهر اصفهان. اقتصاد شهری، ۱۵(۱)، ۶۵-۸۰.
- خمر، غلامعلی، جوادیان. (۲۰۱۶). پیش‌بینی میزان درآمد حاصل از دریافت عوارض شهری شهرداری‌ها با استفاده از مدل شبکه عصبی (مطالعه موردی: شهر زابل). فصلنامه علمی و پژوهشی پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، ۶(۲۳)، ۲۱-۳۴.
- معروفی‌نقدهی، فخرالدین، امامی. (۲۰۱۷). ارائه مدل برنامه‌ریزی استراتژیک شهرداریها (مورد مطالعه شهرداری ملایر سال ۱۴۰۰-۱۳۹۶). آمایش محیط، ۱۰(۳۸)، ۱۱۹-۱۴۴.
- سهرابی، صفری، آرزو. (۲۰۱۹). شناسایی و رتبه‌بندی مهم‌ترین روش‌های تأمین درآمدی پایدار شهرداری با استفاده از فنون MCDM (مطالعه موردی: شهرداری همدان). اقتصاد شهری، ۴(۲)، ۹۱-۱۱۰.
- معطوفی، علی‌رضا. (۲۰۱۷). شناسایی و اولویت‌بندی روش‌های درآمد پایدار در شهرداری گرگان با استفاده از روش AHP. مدیریت شهری نوین، ۵(۱۸)، ۱۱۷-۱۴۲.
- تفضلی‌علیرضا، دالمن‌پور محمد، امامی‌میبدی‌علی، رحیم‌زاده اشکان. (۲۰۲۳). ارزیابی روش‌های تأمین مالی در شهرداری‌ها و معرفی روش مناسب.
- هاشمی‌فیض‌آبادی، سیدمهدی، فیض‌آبادی، اکرم. (۲۰۲۰). مشکلات و پیشنهادات برای درآمد پایدار شهری با نگاه اقتصاد مقاومتی. مطالعات طراحی شهری و پژوهش‌های شهری، ۱۲(۳)، ۳۱-۴۴.
- پیش‌دار. (۲۰۲۵). مدیریت بهره‌وری املاک و دارایی‌های شهری، کلید افزایش درآمد پایدار شهرداری. پژوهش‌های جدید در مدیریت و حسابداری، ۹۷(۱۱)، ۱۷۵-۱۸۰.
- عبدالله‌زاده‌جمال‌آبادی، امیرحسین، تقوایی. (۲۰۲۴). تبیین و محاسبه سهم انواع عوارض کسب‌وکار در ساخت مسکن؛ موردپژوهشی: پروانه‌های شهرسازی شهرداری تهران در سال ۱۴۰۲. اقتصاد و برنامه‌ریزی شهری، ۲۰(۵)، ۶۴-۸۰.
- محمدی، اشرف، غلامی، حاجیان. (۲۰۲۲). بررسی راهکارهای تأمین مالی پروژه در شهرداری شازند. مدیریت، حسابداری و اقتصاد، ۲۳(۶)، ۴۱-۴۸.
- سیف، اله مراد، نادری خورشیدی، صادقی مال‌امیری، منصور، رئیسی، محبت. (۲۰۱۵). طراحی و تبیین نظام مدیریت مالیات محلی با رویکرد اسلامی (شهرداری تهران). مدیریت اسلامی، ۲۲(۲)، ۱۵۱-۱۸۳.
- نواین، خدیجه. (۲۰۱۲). طراحی نظام مالیات بر درآمد املاک به کمک شهرداری‌ها. اقتصاد شهر، ۱۶(۴)، ۹۰-۹۷.

- اکبری نعمت اله، موذن جمشیدی سیده هما. (۲۰۱۱). تحلیل تاثیر هدفمند کردن یارانه ها بر درآمد و هزینه کلان شهرها (تشخیص فرایندها و تاثیرات بعد از اجرای هدفمند کردن یارانه ها؛ مطالعه موردی کلان شهر اصفهان).